

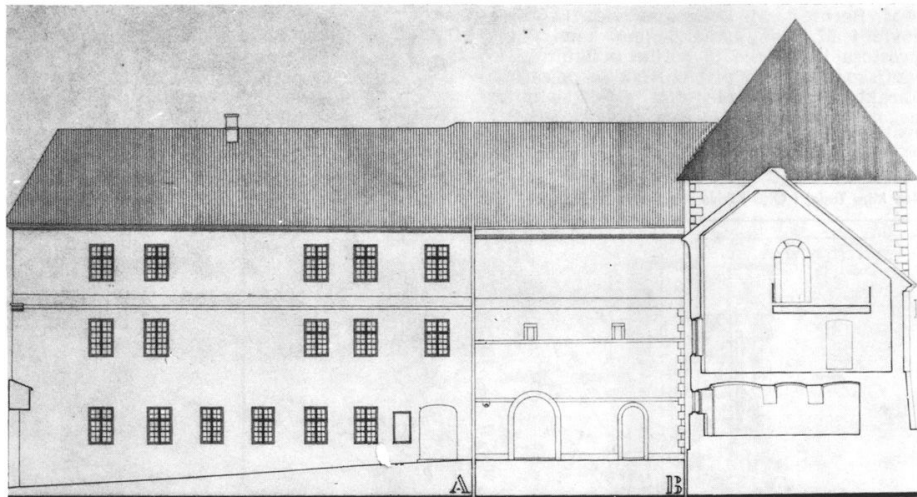
REVITALIZACIJA GORNJOGRADSKIH MUZEJA

Uz obnovu Muzeja grada Zagreba i Povijesnog muzeja Hrvatske

IVO MAROVIĆ

Muzej grada Zagreba

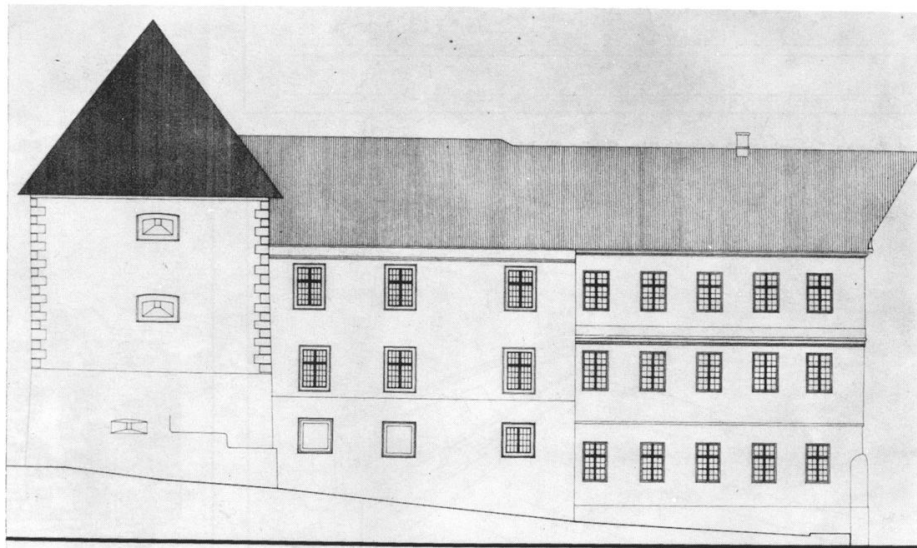

Prva etapa (Opatička 22), jugoistočno pročelje (prijedlog RZH)

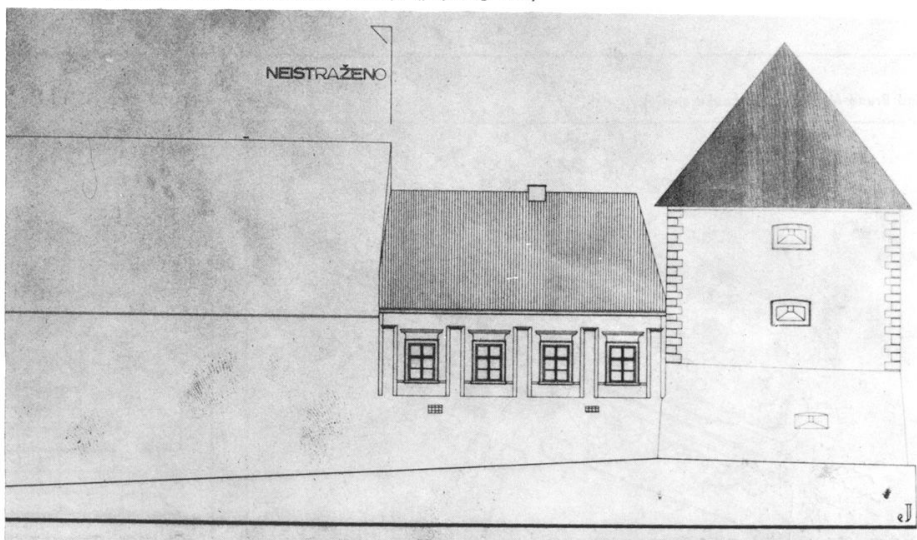
Prva etapa (Opatička 22), sjeverozapadno pročelje (prijedlog RZH)

Projekti za uređenje i adaptaciju Muzeja grada Zagreba, smještenog u bivšem samostanu klarisa s proširenjem na Popov toranj i negdašnju osnovnu školu, i Povijesnog muzeja Hrvatske, koji se nalazi u baroknoj palači Oršić-Rauch, značajne su intervencije u prostor zagrebačkoga Gornjega grada i jedan od oblika njegove revitalizacije. Iako je PUP Gornjega grada i Kaptola kategorički odbacio muzealizaciju tih povijesnih gradskih prostora, čini se da ga praksa demantira, jer logično proširenje prostora Muzeja grada Zagreba na zgradu osnovne škole i Povijesnog muzeja Hrvatske u podzemlje svog vrta i gospodarsku zgradu, ali i nepotrebno proširenje izložbenog dijela Muzejskog prostora s Jezuitskog trga na novi trg Gradec i novosagrađenu zgradu na jugoistočnom uglu Gornjega grada, znači jaku ekspanziju muzejskih sadržaja, koji će proširenjem udruženog Prirodoslovnog muzeja u Demetrovoj ulici gotovo udvostručiti svoj prostor. Nije mi namjera osporavati opravdanost toga trenda, već pokušati utvrditi da li i koje nove kvalitete muzejskih prostora dobivamo na primjerima tih dvaju muzeja, za koje je projekte radio AB »Centar 51« i ekipa Božidar Stern, Zorislav Horvat i Jasminka Hrabač, muzeološke programe pripremili stručnjaci dotičnih muzeja, a istražne radove i restauratorske propozicije stručnjaci Restauratorskog zavoda Hrvatske iz Zagreba. Vrlo je važno reći da su u oba slučaja dovršeni idejni projekti, utvrđena dinamika etapnosti realizacije i izvedbeni projekti za one faze koje su izvedene i one koje upravo ulaze u izvedbu, što će reći da ova i ostala razmatranja mogu pripomoći da se ostale faze radova izvedu na optimalan način i eventualno korigiraju ako se za to ukaže potreba.

Naša stara boljka, da je muzejski sadržaj najbolje rješenje za namjenu velikih i vrijednih povijesnih zgrada, i ovdje je došla do izražaja. Naime, koliko god povijesna zgrada daje niz ambijentalnih i drugih pozitivnih odrednica muzejskom sadržaju, toliko svojim gabaritom, vrijednostima i prostornim uvjetovanostima koje se ne mogu promijeniti stvara niz ograničenja za idealno funkcioniranje muzejske namjene. Takva kuća treba da predstavi sebe kao kulturno-povijesnu vrijednost i ne smije u adaptaciji izgubiti ništa od svojih vrijednosti, a istovremeno mora omogućiti da se u njoj smjesti komplicirani mehanizam muzeja i da on dobro funkcionira. Ne zaboravimo da je suvremeni muzej

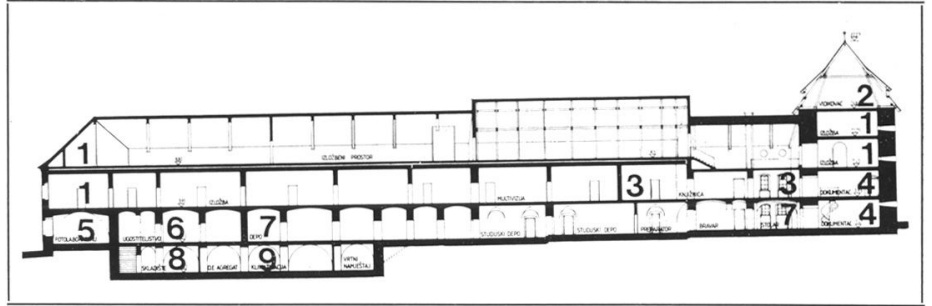
Prva etapa (Opatička 22), sjeveroistočno pročelje (prijedlog RZH)

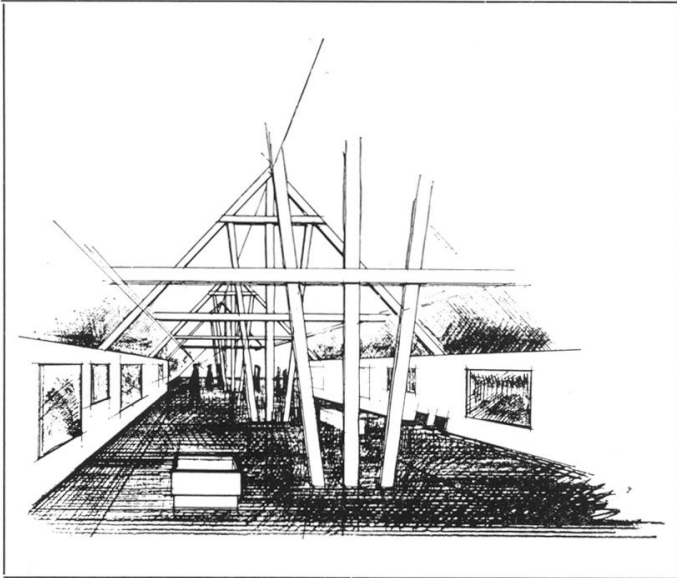
MUZEJ GRADA ZAGREBA

Projekt: Arhitektonski biro »Centar 51«
 Autori: **Božidar Stern, Zorislav Horvat, Jasminka Hrabac**
 Konstrukcija: APZ — grupa »S«, Mladen Sremac
 Instalacije: Industrijski projektni zavod
 Istraživanja, projekt pračelja i konzultacije: Restauratorski zavod Hrvatske — Silvije Novak, Josip Velnic

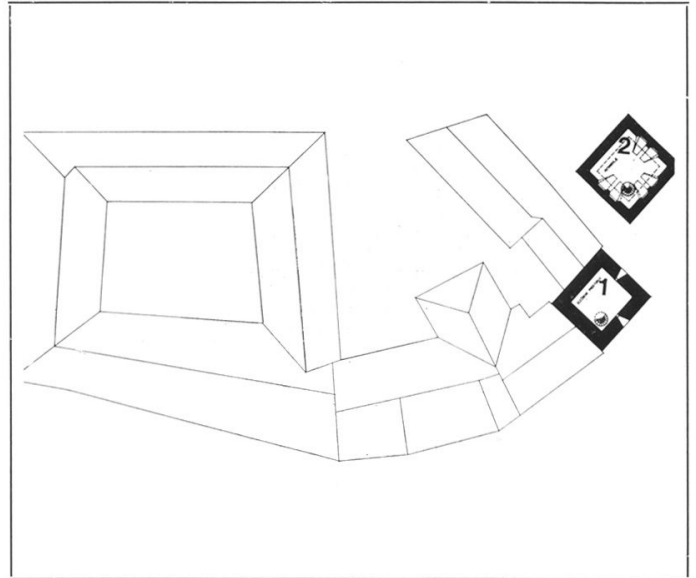
Presjek: 1 — izložbeni prostor, 2 — vidikovac, 3 — knjižnica, 4 — dokumentacija, 5 — povremene izložbe, 6 — ugostiteljstvo, 7 — depo, 8 — skladište, 9 — klimatizacija

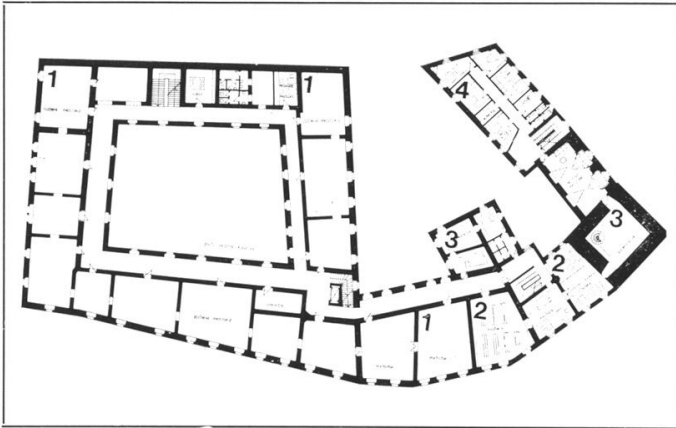
Izložbeni prostor u potkrovlju

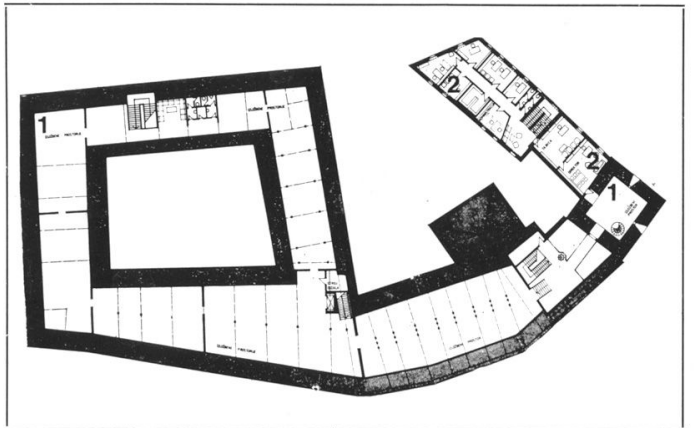
Treći i četvrti kat: 1 — izložbeni prostor, 2 — vidikovac

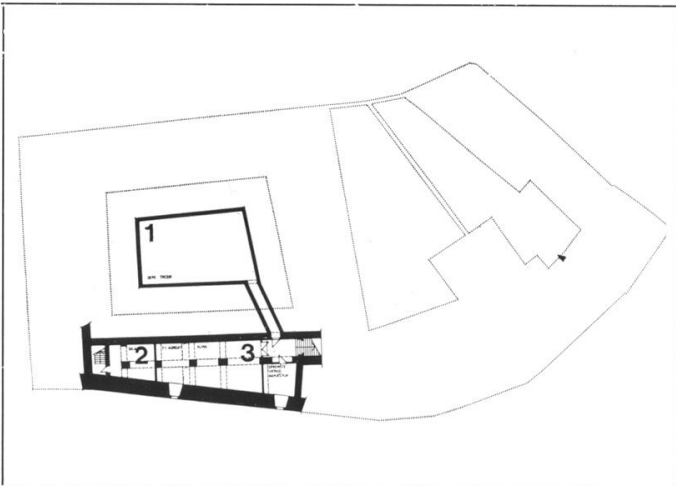
Prvi kat: 1 — izložbeni prostor, 2 — knjižnica, 3 — dokumentacija, 4 — kustos

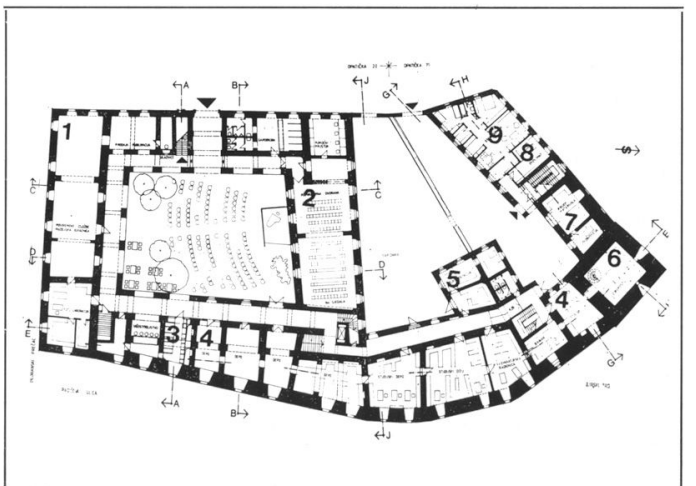
Drugi kat: 1 — izložbeni prostor, 2 — uprava

Podrum: 1 — depo, 2 — skladište, 3 — klimatizacija

Prizemlje: 1 — povremene izložbe, 2 — višenamjenski prostor, 3 — ugostiteljstvo, 4 — depo, 5 — radionice, 6 — dokumentacija, 7 — prijem i dezinfekcija materijala, 8 — ekonomat, 9 — stan domara

svojevrsan informacijski centar, koji sakuplja, čuva i izlaže predmete kao nosioce informacija i mora poduzeti sve da se ne umanjni ili u negativnom smislu izmijeni broj i karakter informacija koje su pohranjene u materijalu predmeta, te da ih pokaže zainteresiranima u mnogim i složenim sustavima poruka i komunikacija.

Projektant se tada nalazi u poziciji da predloži muzeološki program prostorno organizira dodajući mu vrijednosnu i funkcionalnu infrastrukturu, kako bi se uspostavila nova prostorna kvaliteta. Važnost muzeološkog programa je presudna, jer program mora odrediti parametre unutar kojih se kreće muzejska funkcija u prostoru. To su, primjerice, odvajanje kretanja posjetilaca i muzejskog osoblja, muzejski režim, uvjeti ulaska i internog transporta muzejskog materijala, odnos funkcija unutar cjelokupnog muzejskog prostora (npr. odnos depoa i izložbenih prostora).

Muzeološki programi na kojima se temeljila projektna dokumentacija za uređenje ovih dvaju muzeja, prilično su nedostadni. To naročito dolazi do izražaja u programu za Muzej grada Zagreba. Nabrajanjem sadržaja, bez davanja parametara za njihov međusobni odnos, uspostavljeno je niz neadekvatnih stanja. Tako se odnos između izložbenog prostora i depoa kreće u omjeru od 6:1 do 4:1 u korist izložbenog prostora, a minimum što ga predviđaju muzejski standardi jest 1:1. Zanemarivanje prostora za depoe govori o zanemarivanju temeljne muzejske funkcije, a to je sakupljanje i čuvanje predmeta, nakon čega tek dolazi izlaganje. U programu se posebno ne naglašava čuvanje zgrade, tako da nisu predviđeni prostori za čuvarsku službu, a sami alarmni uređaji neće moći zaštititi prostore i predmete. U odnosu pak na komunikacijsku ulogu muzeja, programski je zanemaren recepcijski pristupni informacijski prostor, gdje se posjetiocu daje osnovna orijentacija i u kojem ga se informira o rasporedu prostora i izložbi.

Iako je među konzervatorima još neriješena dilema oko prezentacije slojevitosti izgradnje na liniji Popov toranj, Zakmardijeva žitnica i Felbingerova škola — posebice što se tiče Zvezdarnice na Popovu tornju i klasičističkog oblikovanja sjevernog pročelja kompleksa, gdje se istraživači s projektantom opredjeljuju za slojevitost i prezentiranje najkvalitetnije poznate faze svakog pojedinog objekta, a stručnjaci Zavoda za zaštitu spomenika kulture za cjelovitost Felbingerova oblikovanja s dodatnom funkcijom i oblikovanjem Zvezdarnice — valjalo bi se opredijeliti i donijeti odluku koja će pomoći cjelovitijem integriranju toga kompleksa u strukturu Gornjega grada. Za mene je opravdanije prikazati povijesnu adiciju objekata u njihovim izvrsnim izdanjima, jer će nam to dosljedno omogućiti da i pročelje zgrade u Opatičkoj ulici interpretiramo rekonstrukcijom slikane dekoracije koja je iluzionistički otvarala zatvoreno pročelje samostana klarisa prema gradu.

Projekt se temeljio na programu i nije mogao bitnije korigirati njegove nedostatke. Međutim, usmjeren prema izrazitom poštivanju zatečenih prostornih vrijednosti, kako na vanjštini tako i u unutrašnjosti, i na maksimalno logičnom funkcioniranju prostora, uz nastojanje da se što je više moguće zadrži postojeća organizacija prostora, projekt otvara dosta široke mogućnosti kvalitetnog korištenja prostora. On se ne upušta u maštovita kreativna traženja jer želi podrediti nove sadržaje kvaliteti postojećeg. Upravo zato što je nastojao dosljedno prenijeti programske smjernice u prostor, projekt nije dokrajica uspješno riješio odnose funkcije za posjetioce i radno osoblje, a posebice u onim prostorima u kojima se te dvije funkcije isprepleću (knjižnica i dokumentacija). Pristup depoiima je otežan. Eventualnim povećanjem prostora za depoe omogućili bi se bolji odnosi funkcija. Najsuvremenije inzistiranje muzealaca da se stan domara smjesti u spojni istočni trakt, na usko grlo funkcionalnih spona radnih i izložbenih prostora, govori o nedopustivom nepoštivanju elementarne muzejske tehnologije.

Situacija u Povijesnom muzeju Hrvatske znatno je čišća. Iako i tu program ne kvantificira odnose, ipak je jasno da postojeća zgrada, sa svim aneksima, ne rješava potrebe te muzejske kuće i da palača, kao je-

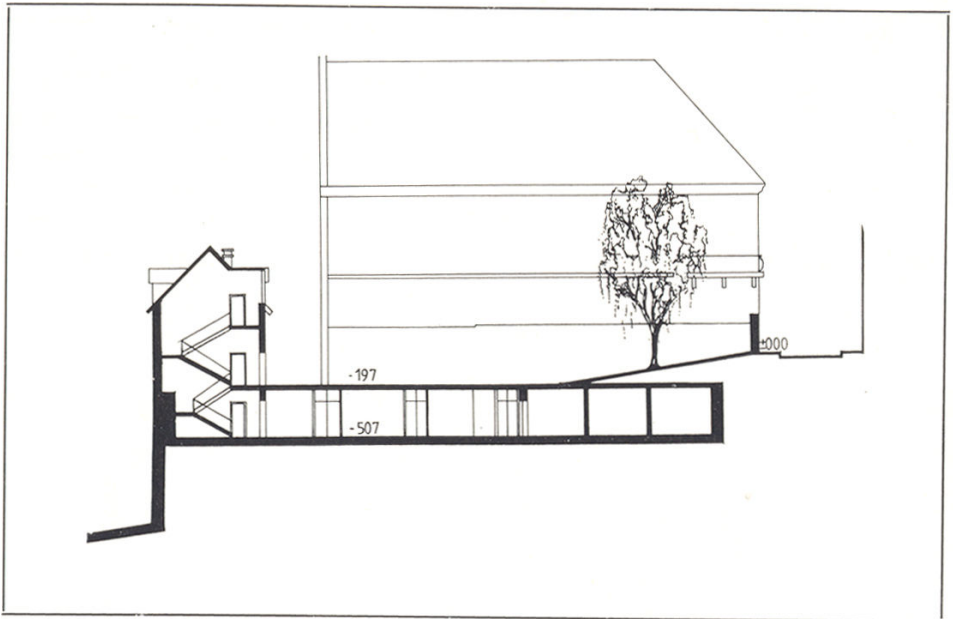
POVIJESNI MUZEJ HRVATSKE

Projekt: Arhitektonski biro »Centar 51«

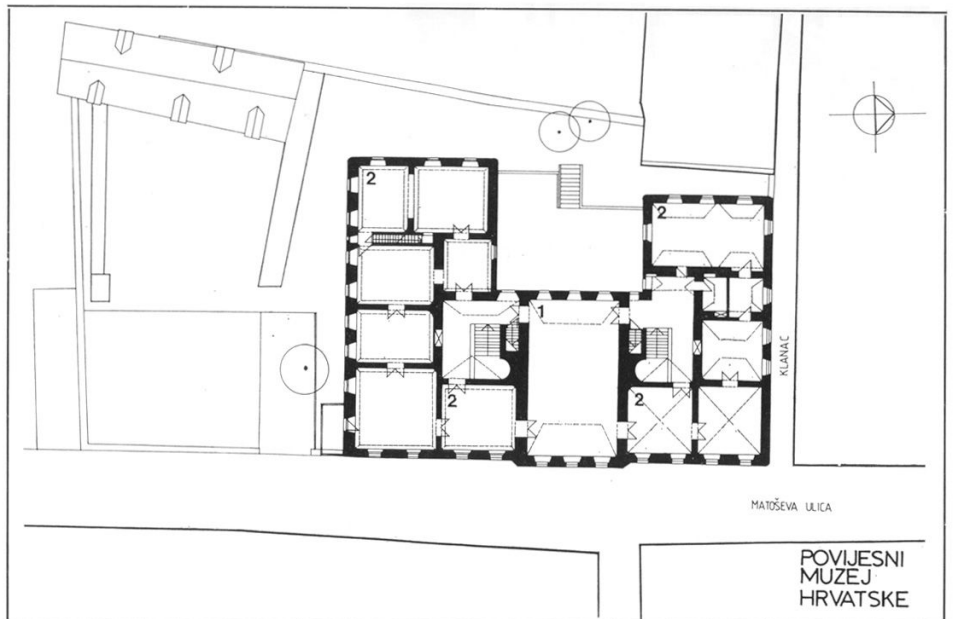
Autori: Božidar Stern, Zorislav Horvat

Istraživanja i projekt pročelja: Restauratorski zavod Hrvatske

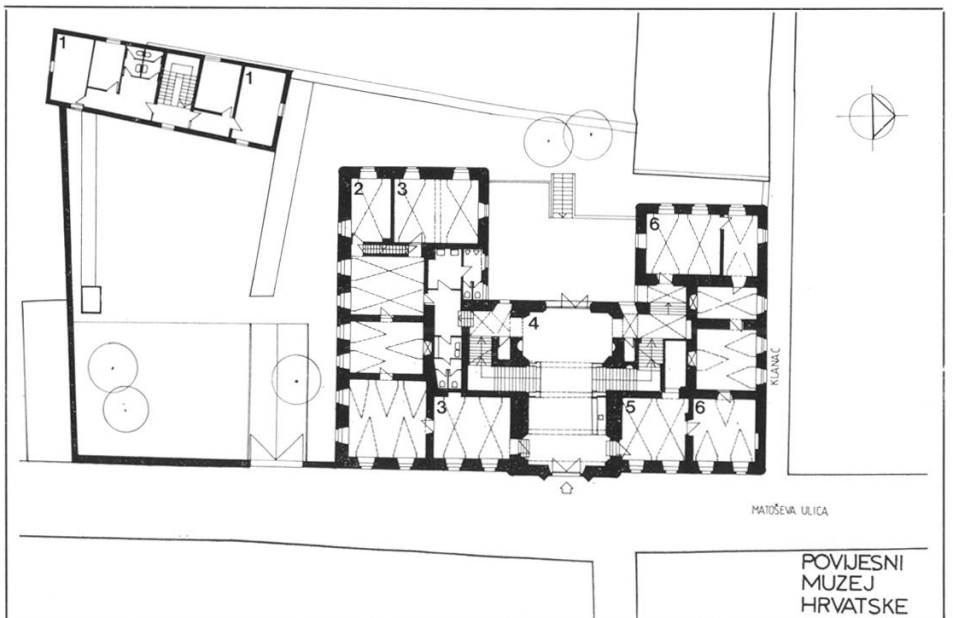
Presjek

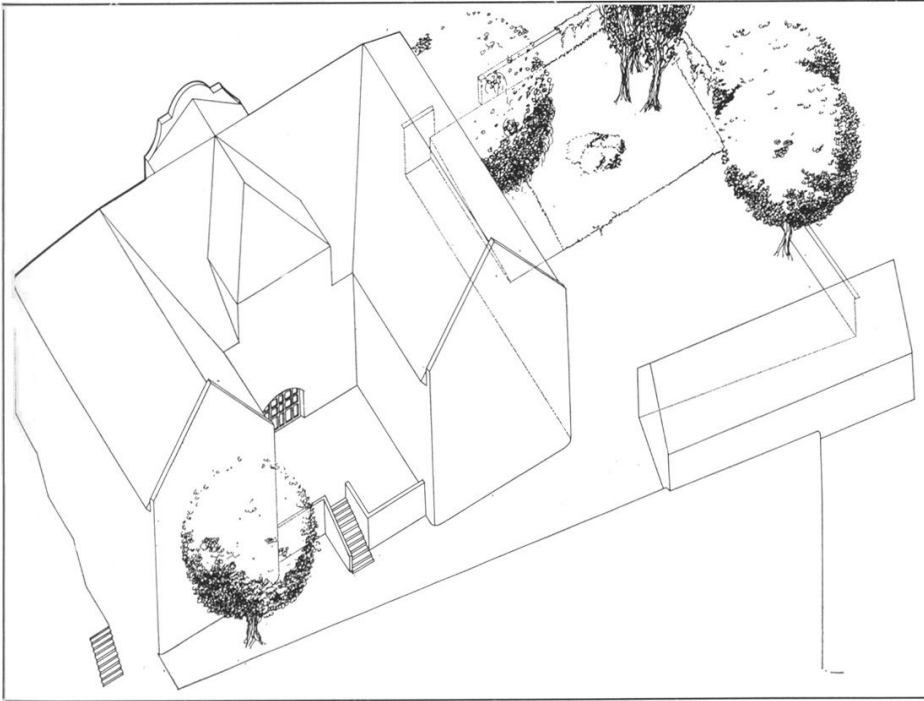
Prvi kat: 1 — višenamjenska dvorana, 2 — izložbeni prostor

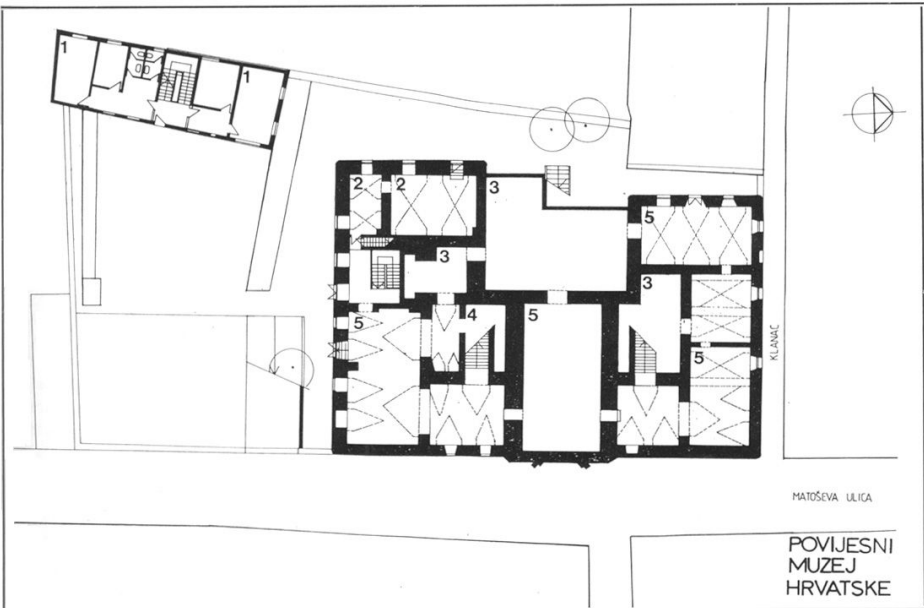
Suteren: 1 — uprava, 2 — knjižnica, 3 — depo, 4 — ko tlovnica, 5 — izložbeni prostor

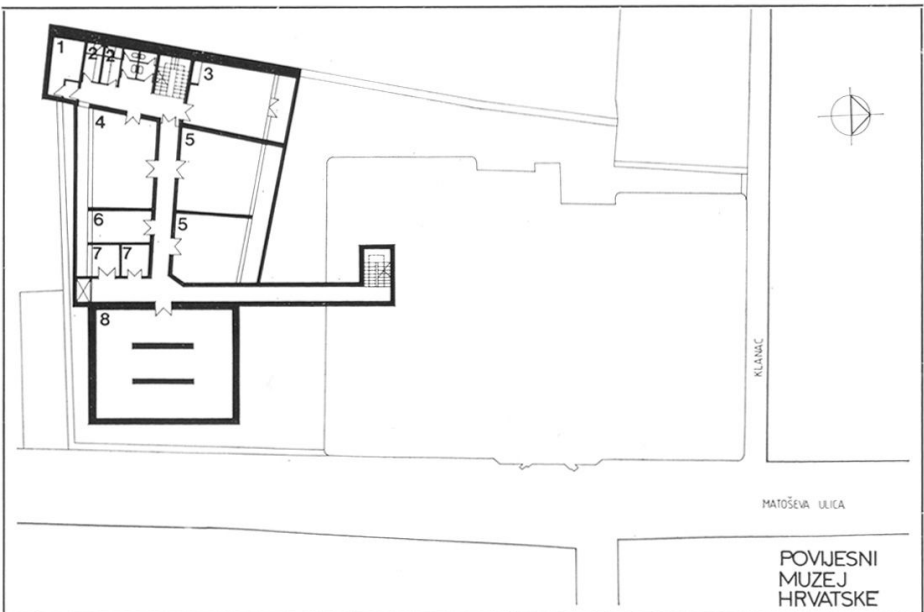
Aksonometrija

Prizemlje: 1 — kustos, 2 — osiguranje, 3 — povremene izložbe, 4 — ulazni hal, 5 — recepcija, izložbe, 6 — izložbeni prostor

Podrum: 1 — fotolaboratorij, 2 — garderobe osoblja, 3 — boravak osoblja, 4 — opća preparatorska radionica, 5 — depo, 6 — klimatizacija, 7 — prijem, 8 — depo-trezor

dan od najreprezentativnijih baroknih prostora u Zagrebu, postavlja takva projektantska ograničenja da ih nije nužno posebno isticati. Manje intervencije koje poboljšavaju funkcioniranje jedino je što je trebalo učiniti. Podrumski prostori i nova podzemna etaža u vrtu, zajedno s prestrukturiranjem gospodarskog objekta, predmet su projektantskog rada, izuzmemo li nužnost da je i povijesnu zgradu valjalo infrastrukturno osposobiti za današnju namjenu. Prostorno je nedvosmisleno da barokna palača služi za izlaganje i prihvat posjetilaca, a aneksi kao radni prostori i depoi. Steta je što su ti novi prostori suviše mali da bi mogli primiti sve potrebne sadržaje. Valjalo bi ispitati mogućnost da podzemni prostori dobiju još jednu etažu, kako bi se ublažio izrazito nepovoljan odnos depoa i izložbenih prostora, koji se u projektnom rješenju kreće od 1:9 do 1:6 u korist izložbenog prostora.

Iako se izložbeni prostor u povijesnoj unutrašnjosti barokne palače mora prilagoditi organizaciji baroknog prostora, s centralnom polivalentnom dvoranom na katu i organizacijski relativno kompliciranim kružnim tokom, ipak se i tu može organizirati kvalitetna ulazna recepcija. Prostor prostrane i lijepe ulazne veže upravo je idealno mjesto za okupljanje posjetilaca, njihovo informiranje o izložbama i distribuciju prema povremenim izložbama i stalnom postavu.

Zgrada Povijesnog muzeja Hrvatske primjer je parcijalnog rješenja muzejskih potreba uvjetovanog zahtjevima povijesne zgrade i poštovanjem njezine neposredne okoline. Ona ne zadovoljava sve muzejske potrebe, ali otvara niz mogućnosti da se eventualnim prestrukturiranjem prilagodi novim rješenjima.

Zajednička oznaka oba projekta jest veoma korektan odnos prema kvalitetama zatečenih prostora, decentnost i odmjenost novih zahvata, nastojanje da se unutar zadanog prostora otvori što više mogućnosti fleksibilnog korištenja u okvirima generalnih funkcionalnih kategorija. Nedostaci u muzeološkim programima dvostruko se odražavaju u projektnim rješenjima, pa ih je prije aplikacije valjalo podvrgnuti temeljitoj reviziji, što je ponekad moguće i u fazi projektiranja.

Valjalo bi na iskustvima tih projekata prići postupnom razbijanju iluzija da su povijesni prostori idealna mjesta za smještaj muzeja. Ova bi iskustva trebala inicirati procese integracije određenih muzejskih organizacija, kako bi se iskoristili povijesni prostori naglašavanjem onih njihovih kvaliteta koje se mogu i muzejski izložiti. Muzejsku pak infrastrukturu, depoe i radionice valjalo bi organizirati u novim i za to podesnim zgradama, u kojima povijesni okvir postojeće arhitekture neće biti smetnja za optimalna rješenja nužne tehnologije.

Povijesni muzej Hrvatske

